

Bog anmeldelse

Hans Brems: Product Equilibrium under Monopolistic Competition.

Harvard University Press. Cambridge, Mass. 1951. 245 sider. \$ 4,50.

At en dansk økonom får en bog udgivet i Amerika er en sjældenhed. En af de få, hvem denne ære er tilfaldet, er Hans Brems, hvis doktordisputats under ovennævnte titel nu er udkommet på Harvard Universitetets forlag. At dette fornemme forlag står som udgiver, er en yderligere anerkendelse til dr. Brems. Han har forøvrigt selv skrevet bogen på engelsk, eller rettere på amerikansk.

Selvom det er Brems' disputats, der nu udkommer, er det dog en meget stærkt omarbejdet og forbedret udgave af den afhandling, han forsvarede ved Københavns Universitet. Bogen handler om produktvariation, og den er selv det bedste eksempel på variationen af et produkt. Gennem talrige omarbejdelser og dybere studier er der efterhånden lagt et stort arbejde i denne bog.

Brems har set det som sin opgave at supplere vor teori om det enkelte foretagendes driftsøkonomiske handlen ved at indarbejde produkttilpasning og salgsarbejde som handlingsparametre i teorien. I bogens første del behandles disse problemer set for sig for den enkelte virksomhed. I 2. del behandles tilsvarende problemer i tilfælde af duopol, hvorfra linien iøvrigt kunne være trukket videre til andre former for monopolistisk konkurrence.

Forsåvidt må dette emne betragtes som nyt område for den økonomiske forskning. Ikke fordi tidligere teoretikere ikke har anerkendt betydningen af produktvariation, men fordi de i det store og hele er gået uden om det og har anset disse faktorer for for uhåndterlige til at tillade en egentlig videnskabelig analyse. Men dette afskrækker ikke Brems. Han har set, at det er nødvendigt at indarbejde produktvariation i vor driftsøkonomiske teori, fordi det nu engang spiller en afgørende rolle i praksis. Brems' arbejde må derfor karakteriseres som lidt af et pionérbog, hvilket må betyde, at det ikke vil komme til at stå som en færdig teori, men vil blive modificeret eller ændret af kommende arbejder. Ikke mindst må dette gælde på et område, der er så vanskeligt som dette. Det er et af de områder, der er sværest — undertiden synes det næsten håbløst — at underkaste en videnskabelig analyse. Brems har selv været klar over dette, men har alligevel kastet sig ud i problemerne. Han har set, at der virkelig er tale om dybe problemer, og han springer gladeligt ud på det dybeste vand — også på områder, hvor han ikke er frivømmer.

Brems anvender i så stor udstrækning som overhovedet muligt en matematisk symbolbrug, selvom matematikken aldrig går ud over det mest elementære stade. Det er nærliggende at kritisere anvendelsen af matematik på et så uhåndterligt emne som produkttilpasning, men en sådan kritik er forfejlet. Den matematisk formulerede fremstilling giver ikke mere præcise

Bog anmeldelse

Hans Brems: Product Equilibrium under Monopolistic Competition.

Harvard University Press. Cambridge, Mass. 1951. 245 sider. \$ 4,50.

At en dansk økonom får en bog udgivet i Amerika er en sjældenhed. En af de få, hvem denne ære er tilfaldet, er Hans Brems, hvis doktordisputats under ovennævnte titel nu er udkommet på Harvard Universitetets forlag. At dette fornemme forlag står som udgiver, er en yderligere anerkendelse til dr. Brems. Han har forøvrigt selv skrevet bogen på engelsk, eller rettere på amerikansk.

Selvom det er Brems' disputats, der nu udkommer, er det dog en meget stærkt omarbejdet og forbedret udgave af den afhandling, han forsvarede ved Københavns Universitet. Bogen handler om produktvariation, og den er selv det bedste eksempel på variationen af et produkt. Gennem talrige omarbejdelser og dybere studier er der efterhånden lagt et stort arbejde i denne bog.

Brems har set det som sin opgave at supplere vor teori om det enkelte foretagendes driftsøkonomiske handlen ved at indarbejde produkttilpasning og salgsarbejde som handlingsparametre i teorien. I bogens første del behandles disse problemer set for sig for den enkelte virksomhed. I 2. del behandles tilsvarende problemer i tilfælde af duopol, hvorfra linien iøvrigt kunne være trukket videre til andre former for monopolistisk konkurrence.

Forsåvidt må dette emne betragtes som nyt område for den økonomiske forskning. Ikke fordi tidligere teoretikere ikke har anerkendt betydningen af produktvariation, men fordi de i det store og hele er gået uden om det og har anset disse faktorer for for uhåndterlige til at tillade en egentlig videnskabelig analyse. Men dette afskrækker ikke Brems. Han har set, at det er nødvendigt at indarbejde produktvariation i vor driftsøkonomiske teori, fordi det nu engang spiller en afgørende rolle i praksis. Brems' arbejde må derfor karakteriseres som lidt af et pionérbeskyldning, hvilket må betyde, at det ikke vil komme til at stå som en færdig teori, men vil blive modificeret eller ændret af kommende arbejder. Ikke mindst må dette gælde på et område, der er så vanskeligt som dette. Det er et af de områder, der er sværest — undertiden synes det næsten håbløst — at underkaste en videnskabelig analyse. Brems har selv været klar over dette, men har alligevel kastet sig ud i problemerne. Han har set, at der virkelig er tale om dybe problemer, og han springer gladeligt ud på det dybeste vand — også på områder, hvor han ikke er frivømmer.

Brems anvender i så stor udstrækning som overhovedet muligt en matematisk symbolbrug, selvom matematikken aldrig går ud over det mest elementære stade. Det er nærliggende at kritisere anvendelsen af matematik på et så uhåndterligt emne som produkttilpasning, men en sådan kritik er forfejlet. Den matematisk formulerede fremstilling giver ikke mere præcise

resultater end en verbal fremstilling, men viser tydeligt, hvor urealistisk mange af resultaterne er, i modsætning til den rent verbale fremstilling, der let giver det udtryk af at være mere holdbar, end den faktisk er. Den matematiske symbolbrug harmonerer med den videnskabelige ærlighed, der kendetegner Brems' arbejder. Et andet udtryk for den præcisering, Brems søger at opnå, er hans pertentlighed med altid at præcisere dimensionerne af de begreber, han anvender. Dette er i høj grad prisværdigt. Men ikke altid lige let at gennemføre. Undertiden bliver dimensionerne lidt besværlige: »So the dimension of the instantaneous rate $\frac{dz}{dp}$ must be additional profit dollars per additional price dollar per unit of time per unit of product«.

Netop på baggrund af denne omhyggelighed forekommer nogle af Brems' resultater ret mærkelige. De fleste resultater er interessante og forudsætningerne som hovedregel så realistiske, at man øjner en mulighed for, at en videreførelse af Brems' teorier om produktvariation efterhånden kan få praktisk anvendelse. Men undertiden er det lidt svært at følge ham. Brems' opfattelse af produktvariation fører ham ind på, at produktet kan variere så meget, at det helt forandres. Et sted (s. 75) begynder han med et vækkeur, der gradvis forbedres og til sidst ender med at blive en radiogramfon! Brems' eksempel s. 211 og fremefter, hvor to duopolister tilpasser farverne på deres produkter, er interessant, men i visse henseender urealistisk. Brems gør farvevariation målelig ved at måle dem i ångstrøm og regner med, at forbrugernes farvepreferencer er normalt fordelt, og således at alle de synlige farver ligger inden for 2 middelfejl. Dette må betyde, at der altså er enkelte forbrugere, der foretrækker usynlige farver! Og hvad vil »cutthroat competition« sige i dette tilfælde af farvetilpasning? At man anvender samme farver som konkurrenten? Eller hvad? Kan overhovedet begrebet »cutthroat competition« uden videre overføres fra pristeorien til produktteorien? Selve ideen i Brems' eksempel med farvetilpasning er dog virkelig interessant, og hans bestemmelse af, at under visse forudsætninger skal den ene duopolist vælge farven rød, hvis den anden vælger grønt osv., synes ikke uden en vis realistisk baggrund.

Undertiden anvendes Brems' vældige formelapparat til at angribe problemer, der for os andre synes ret ligetil. Det er nogle vældige kanoner, Brems kører op med, til at skyde spurve, der er så små, at vi andre bilder os ind, at vi kan fange dem med hænderne. Bestemmelsen af, hvor længe en kvinde skal gå med sine strømper, er et eksempel på en let ting, der gøres svær. Ligevægtsbetingelserne på s. 104 er så selvindlysende, at det ikke var nødvendigt at medtage dem.

Trods visse eksemplers lidt urealistiske karakter, er Brems' kritiske sans hele tiden vågen. Han giver det ikke ud for mere, end det er, og forsøger, hvor det overhovedet er muligt, at drage sammenligninger med virkeligheden. De afsnit, hvor dette sker, er nogle af bogens interessanteste og vidner om Brems' sans for realiteterne. (Se f. eks. s. 140).

Af stor interesse er ligeledes de sidste afsnit om driftsherstrategi under duopol. Så vidt jeg kan se, har Brems her tilføjet det engelske sprog et nyt ord, nemlig ordet »duopolese«, der betyder det sprog, som duopolister »taler« med hinanden gennem deres handlinger. Det er for resten ikke

noget kedeligt sprog. Brems illustrerer, hvorledes forskellige mulige handlinger kan fortolkes. Lad mig tage et enkelt eksempel. Hvis den ene af to producenter af rosiner formindsker antallet af rosiner i hver pakke, har den anden forskellige muligheder. Hvis han også formindsker sine pakkers indhold, betyder det: »Jeg er villig til at gå med noget af vejen, men jeg vil have noget til gengæld for min villighed«. Hvis han formindsker indholdet i samme grad som den anden, betyder det: »Det er O. K. med mig. Men naturligvis skal vi ikke prøve at tage kunder fra hinanden«. Og formindsker han indholdet i højere grad end den anden, må det udlægges: »Dette her er pragtfuldt; lad os endelig blive ved«. Skulle han derimod vælge at beholde eller endog forøge antallet af rosiner i hver af sine pakker, må det opfattes som en konkurrenceforanstaltning i forhold til den første.

Selvom bogen er stærkt præget af Brems' egne ideer, er flere kapitler anvendt til referering af andre forfattere. Dette er dog nærmest et plus ved bogen. Brems' egne tanker ses derved i tilknytning til andres arbejder, og samtidig får man en udmærket oversigt over den litteratur, der har tilknytning til emnet.

Trods de svagheder, der er ved bogen, og som væsentligst følger af emnets karakter, må bogen dog alt i alt betegnes som et samvittighedsfuldt og grundigt arbejde, der tjener sin forfatter til ære. En opponert ved disputats-handlingen sagde, at det ikke ville tjene Danmark til ære at få denne bog udgivet i Amerika. Heldigvis kommer disse ord ikke til at stemme.

Bjarke Fog.